

Araştırma Makalesi • Research Article

Benateyê Mewlidê Mela Kamilê Pueği u Mela Mehamedê Muradoni Dı Yo Muqayese

Molla Kamil Pueği ile Molla Muhammed Muradoni'nin Mevritlerine Dair Bir Karşılaştırma

A Comparison of the Mewlids of Mullah Kamilê Pueği and Mullah Mehamedê Muradoni

Murat Varol ^{a,*}

^a Öğr. Gör., Bingöl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatı Bölümü, 12000, Bingöl/Türkiye.
ORCID: 0000-0002-1706-9990

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 27 Ocak 2017
Düzeltilme tarihi: 31 Mayıs 2017
Kabul tarihi: 18 Temmuz 2017

Anahtar Kelimeler:

Klasik Edebiyat
Molla Kamil Pueği
Molla Muhammed Muradoni
Zazaca

ARTICLE INFO

Article history:

Received 27 January 2017
Received in revised form 31 May 2017
Accepted 18 July 2017

Keywords:

The Classical Literature
Mullah Kamil Pueği
Mullah Mehamedê Muradoni
Zazaki

ÖZ

Zaza edebiyatı, 1899 yılında Molla Ahmed-i Xasi'nin yazdığı mevlit ile başlamıştır. Ondan sonra bir başka molla Osman Efendi de bir mevlit yazmıştır ve bu da Zazaca'nın ikinci eseridir. Bu iki molladan sonra Molla Muhammed Muradoni, Molla Kamil Pueği, Molla Muhammed Ali Huni, Molla Abdulkadir Muşeki, Bilal-Feqi Çolig, Mehmet Akif Demir mevlit yazmışlardır. Zaza edebiyatında toplam sekiz mevlit eseri bulunmaktadır. Bu makalede, Molla Kamil Pueği ile Molla Muhammed Muradoni'nin mevlidi mukayese edilecektir. Her iki mollanın hayatına, medrese eğitimine yer verilecek, sonrasında da her iki mevlit; vezin, kafiye ve mevlidin muhtevası bakımından incelenecektir.

ABSTRACT

Written literature of Zazaki started in 1899 with the mevlid of Ehmedê Xasi. After Xasi, another mullah-Osman Efendiyo Babij wrote the second study and it was a mevlid as well. These two studies are both the examples of the classical literature. The written literature of Zazaki has continued with other writers. After these two writers, Mullah Mehamedê Muradoni, Mullah Kamilê Pueği, Mullah Mehamedê Eli Huni, Mullah Abdulqadirê Muşeki, Bilal-Feqi Çolid, Mehmet Akif Demir others wrote literary studies in the style of classical literature. In this study, I will compare the mevlids of Mullah Kamilê Pueği and Mullah Mehamedê Muradoni. Their educational phases, the writing time of their mevlids, the similarities, rhytm and rhyming styles will be compared.

Xulasa

Zazaki serra 1899 dı bı Ehmedê Xasi destpê kerd u ey mewlidêk nušto. Xasi ra dima yona mela, Osman Efendiyê Babiji kitabê diyin nušt u o zi mewlid o. Inan ra dima Mela Mehamedê Muradoni, Mela Kamilê Pueği, Mela Mehamedê Eli Huni, Mela Abdulqadirê Muşeki, Bilal-Feqi Çolig, Mehmet Akif Demiri mewlidi nuşti. Edebiyatê Zazaki dı heşt mewlidi nusiyayi. Ina meqale dı mewlidê Mela Kamilê Pueği u Mela Mehamedê Muradoni muqayese beni. Verco ca diyeno heyatê nuštoğan, dima zi wırdi mewlidi goreyê vezin, qafiye u muhtewa tetkik beni.

Çekuyi Muhimi: Edebiyato klasik, Mela Kamilê Pueği, Mela Mehamedê Muradoni, Zazaki

1. Destpêk

Kelimeya mewlid, Erebki ya u rıstımê kelimeya weladet ra yena, zafiyê ina kelime zi mewlid a. Bı manaya xısusı ina kelime, kitabı ki biyayış u cuyayışê Hz. Pêxımbere ra behs keni qê inan yena şıxulnayış. Mewlidan dı teyna biyayış u cuyayışê Hz. Pêxımbere nê, bê meyi hediseya miraç ra heta mucizeyanê Hz. Pêxımbere u wefatê ey, zaf çi ra behs beno. Kıtıbi mewlid verco teyna qê Hz. Pêxımbere nusiyayi, labelê

* Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: mvarol@bingol.edu.tr

wextan ra pê hêdi bı hêdi qê cuyayîşê weliyan u şexsiyetanê pılan zi mewlidi ameyî nuştîş (Özel, 2004: 475). Mewlidi bı zafî manzum i u şıklê mesnewî dı yeni nuştîş (Pala, 1999: 275). Nuştêyi mewlidi, miyanê şari dı şewa biyayîşê Hz. Pêxemberî dı waniyeni. Bê ineyî bı zafî qê çiyêko bimbarek u şayi zi mewlid diyeno wendîş.

2. Tarixê Edebiyatê Zazakî ê Klasikî

Edebiyato klasik, edebiyatanê miletan dı cayêko muhim depîşeno. Alimo ki tehsilê medresa diyo u icazet giroto, eşqê Homayî u Pêxemberan pê nuştêyanê klasikan ano ziwan. Edebiyatê Zazakî ê klasikî dı teyna hirî şıklan dı kitabî nusiyayî. Ineyî zi mewlid, siyer u diwan i.

Edebiyatê Zazakî pê nuştêyanê klasikan destpê kerdo. Dora vêrin Mela Ehmedê Xasî serra 1892 dı mewlidêk nuştî u ino mewlid serra 1899 dı Diyarbekir dı Matbaaya Litografya dı 400 heb neşir biyo. Mewlidê Mela Ehmedê Xasî heta eyro çend dori bı herfanê Latini transkribe biyo. Xasî ra pê kitabê dıym ê Osman Efendiyê Babijî yo. Goreyê zanayîşan Osman Efendî mewlidê xu serra 1903 dı nuştî; labelê ino mewlid, mergê Babijî ra dıma serra 1933 dı dora vêrin miyanê kitabânê Hawarî ra vêjiyayo. Inî wırdî mewlidan ra pê nuştêyi Zazakî wextêko derg vinderti. 1970 ra pê seydayanê medresa nuştêyanê klasikan rê dewam kerdo. Mela Mehamedê Eli Hunî, Mela Kamilê Pueği, Mela Mehamedê Muradonî, Mela Ebdulqadirê Muşekî, Mela Ezîz Cebexçurî inan ra çend ten i.

Mela Mehamedê Eli Hunî, mewlidê xu serra 1971 dı nuştî; labelê mewlid 33 serri cuapê serra 2004 dı neşir biyo. Kitabê Mela Hunî dı pa mewlidî ra, dı zi qesideyi ca geni. Qesideya vêrin dı Yusuf u Zuleyxa ra ê dıym dı zi hediseya Kerbela ra behs beno. Mela Mehamedê Muradonî mewlidê xu serra 1980 dı dora vêrin qeyd keno bandan. Dıma zi serra 2000 dı inî bandan ra mewlidê xu nuseno u keno tamam. Serra 2003 dı zi kovara Vate dı neşir beno. Mewlidê pancın zi ê Mela Kamilê Pueği yo u serra 1999 dı nusiyayo, serra 2003 dı İstanbul dı neşir biyo. Mela Ebdulqadirê Muşekî, mewlidê xu serra 1995 dı nuştî, ino mewlid dora verin serra 2016 dı transkribe bı u mecmuaya Vir dı neşir biyo. Feqi Çolig zi qê tutan mewlidêk nuştî u serra 2012 dı dayo çapkerdiş. Mewlido peyin zi Mehmet Akif Demir serra 2017 dı neşir kerdo.

Bê inan çendna kitabî edebiyatê Zazakî ê klasikî estî. Zazakî dı heta eyro teyna yo kitabê siyerî nusiyayo u muellifê cı zi Milla Cımayo Babijî yo. Milla Babijî kitabê xu serra 2009 dı neşir kerdo. Edebiyatê Zazakî dı heta eyro çend hebi zi diwanî neşir biyî. Diwanê Mela Mehamedê Kavari inan ra yo. Diwanê Mela Kavari, 70 rıpelî herfanê Erebkî u 70 rıpelî zi herfanê Latini pêser dı 140 rıpelî ra yeno meydan. Edebiyatê Zazakî ê klasikî dı kitabânê tor muhiman ra yo zi ê Mela Aziz Cebexçurî yo. Seydayê erciyayî Mela Aziz, diwanê xu serra 2015 dı binê mahiyetê neşirxaneyê universiteya Bingolî dı veto. Diwan, benateyê serranê 2005 u 2015 dı nusiyayo, 435 rıpelî ra yeno meydan u him bı herfanê Erebkî u him zi herfanê Latinkî neşir biyo. Edebiyatê Zazakî dı miyanê nuştêyanê klasikan dı kitabî tercume zi estî. Heta eyro dı diwanî tercume biyî Zazakî. Tercumeyê wırdî diwanan zi hetî Feqi Çoligî ra vıraziyayo. Inî kitabî zi Diwanê İmamê Şafîî u Diwanê Baba Tahîrê Uryanî yi. Bê inan zi kitab u nuştêyi klasikî estî.

Bı kılmi heta eyro edebiyatê Zazakî ê klasikî dı heşt mewlidî, yo siyer, çend diwanî, dı diwanî tercume u ge ge zi mecmuayan dı çend şiirî, qesideyi u nuştêyi muxtelif neşir biyî. Edebiyatê Zazakî ê klasikî dı çend destnuştêyi ya zi kitabî zi estî ki hema neşir nêbiyî. Ina meqale dı teyna mewlidê Mela Kamilê Pueği u Mela Mehamedê Muradonî geriyeno dest.

3. Heyatê Mela Kamilê Pueği u Mela Mehamedê Muradonî

Mela Kamilê Pueği, serra 1938 dı dewa Çolig Pueği dı ameyo dınya. Qıctiya ey dew dı viyert ra. Vercu dest bı wendîşê Qur'an kerd. Az u Sipenî dı wendîşî rê dewam kerd u Sipenî dı şeş serri tehsilê medresa dı. Etiya dı Seyda Mela Suleymanî ra dersi sarf u nahif giroti. Dewanê Gêzik u Pueği dı hirî serri dersi mantıq u e qaidî Seyda Mela Mehmudî ra giroti. İnan ra pê şî esker u qezaya Wan Erciş dı 30 aşmî eskerayî kerd. Eskerayî ra pê tehsilê rê dewam kerd. Medresayanê Diyarbekir u Mardin dı dersi tefsir, fiqh u hedisi giroti. Wext 27 serran dı bı, Mela Mehmudî ra icazet giroto u tehsilê medresa kerd tamam. 2 serri imamtiya fexri kerd u dıma zi serra 1966 dı dest bı imamtiya resmi kerd, dewanê Duedon u Rotcun dı heta bı teqawit melatî kerd. Teqawitî ra pê demêk tucaret dı muştıgıl bı. Inka Çolig dı cuyeno u binê Camiya Hecî Xıdır dı cayêkê ey esto. Etiya dı bı usilê medresa ders dano.¹

Mela Mehamedê Muradonî, serra 1952 dı qezeya Çolig Darêyeni, dewa Muradonî dı ameyo dınya. Tehsilê xu yo vêrin, babiyê xu ra giroto. Dıma tehsilê xu rê Muş dı dewam kerd. Mela Mehamedî, 1976 dı qezeya Çolig Çêrme dı destpê kerd wezifeyê xu u etiya dı yo serr u nim xebitîya. Dıma zi qezaya Çolig Boglon dı hirî serri xebitîya. İxtilalê 1980 ra pê surgın bı qezaya Çoligî Geği. O zi istifaya xu dano u şino Mardin Kızıltepe, etiya dı medresaya Şêx Selahedinî dı dı-hirî serri ders dano. Cuapê istifaya xu têpiya geno u tayin beno şaristanê Çorum. Çorum dı teyna yo serr maneno u ageyreno yeno Palı. Etiya dı yo medresa vırazeno u panc serri ders dano. Dıma zi qerarê surgun dariyeno we u ageyreno Darêyeni u etiya dı wezifeyê xu rê dewam keno (Caşad, 2011). Seyda imamti ra biyo teqawit u inka zi Bursa dı cuyeno.

4. Wextê Nuştîşê Mewlidê Mela Kamilê Pueği u Mela Mehamedê Muradonî

Mewlidê Mela Kamilê Pueği, serra 1999 dı nusiyayo; labelê serra 2003 dı İstanbul dı neşir biyo. Mewlidê Mela Kamil dı bê mewlidî, 8 hebi şiirî zi ca geni. Mewlid, 104 beyitan ra yeno meydan u W.K. Merdimîn transkribe kerdo. Ino mewlid, bı nameyê Mewlidî Nebî yeno zanayîş. Derheqê Mela Kamilê Pueği dı kovara Vate omaranê 17ın, 18ın u 19ın dı çend nuştêyan ca giroto. W.K. Merdimîn, mecmuaya Vate omara 17ın dı ca dayo 2 şiiranê Mela Pueği. Inî şiirî bı nameyê Welatê Ma u Merg neşir biyî (Merdimîn, 2002). Heyna kovara Vate omara 18ın dı Mela Kamilê Pueği dı roportajêk vıraziyayo u ino roportaj dı Mela Kamil derheqê xu u nuştîşê xu yê Zazakî dı melumat dano (Merdimîn, 2002). Omara 19ın dı zi mewlidê ey ina mecmua dı neşir biyo (Pueği, 2003). Ino mewlid 104 beyitan ra yeno meydan u mewlid dı qısımi ca nêgenî, mewlid sare ra heta peynî yo lete yo.

Mela Mehamedê Muradoni wexta ki hema Mardin Kızıltepe dı bı, šiiri Zazaki nuştene. Hım šiiranê xu u hım zi mewlidê xu qêyd keno bandan. 1999 dı mewlidê xu inê bandan ra nuseno u keno tamam. Mewlidê Mela Mehamedê Muradoni, serra 2003 dı kovara Vate dı neşır beno (Muradon, 2003). Ina omar dı bê mewlidi yo zi roportaj ca geno u ino roportaj dı Mela Muradoni derheqê xu, nuştışê xu yê Zazaki u mewlidê xu dı melumat dano (Merdimîn u Celalî, 2003). Mewlid hetî W.K.Merdimîn u N.Celalî ra ameyo transkribekerdiş. Ino mewlid, 7 qısıman ra yeno meydan u mewlid dı 204 beyiti esti. Mewlidê Mela Mehamedê Muradoni, bı nameyê Mewlidi Zazaki ameyo namekerdiş.

5. Tehlilê Mewlidi Mela Kamilê Pueği u Mela Mehamedê Muradoni

Mewlidi Mela Kamilê Pueği u Mela Mehamedê Muradoni zaf cihetan ra maneni yobinan. Ma ino qısıman dı mewlidanê Mela Kamili u Mela Mehamedê Muradoni hetî uslub, wezin, qafiyê u muhtewayê mewlidi ra tetkik kenî. Ma ina meqale dı qê tetkikê mewlidan, nusxayi ki kovara Vate dı neşır biyi, inî esas giroti.

5.1. Uslub u Zıwanê Mewlidan

Mela Kamilê Pueği u Mela Mehamedê Muradoni, Çoligij i. Wırdi zi bı Zazakiya merkez nuseni. Zıwan u uslubê wırdi seydayan dı fekê Çoligi xu mojneno ra. Nuştışê çekuyan, weziyetê izafeyan, zafiyê kelimeyan, nuştışê karan u zaf çiyi bin heme maneni yobinan. Yona xısusiyetê wırdi seydayan, bı zıwanêko fesih u zılal mewlidi xu nuştî. Mewlidanê inan dı Ereki, Fariski u zıwananê binan ra zaf kelimeyi çin i.

5.2. Weznê Mewlidan

Nuştîyê edebiyatê klasiki bı weznê aruz nusiyeni. Mewlidê Mela Kamilê Pueği u Mela Mehamedê Muradoni zi bı weznê aruz nusiyayî. Labelê wırdi seydayan zi weznê aruz xerıpnayî şıxulnayî. Qê wezin zafî beyitan dı heceya akerde u heceya qefılınaye rê diqet nêbiyo. Wırdi seydayan zi bı zafî teyna aheng u qafiyeya beyitan rê diqet kerdo. Hım mewlidê Mela Kamilê Pueği dı hım zi mewlidê Mela Mehamedê Muradoni dı qusirê aruzi esti.

Wırdi mewlidan dı qalibê Fâilâtun/Fâilâtun/Fâilun ameyo şıxulnayîş. Mewlidê Mela Kamilê Pueği dı beyita hiriyın goreyê aruz ma eşkeni ina tehlil biker.

Allah zat û / sifetûn xwi d' / yo ten û

- . - - / - . - - / - . -

Bê yi çewnê / Reb nêken nê / vînenû

- . - - / - . - - / - . -

Fâ/i/lâ/tun / Fâ/i/lâ/tun / Fâ/i/lun

Mewlidê Mela Mehamedê Muradoni dı zi ma eşkeni qê aruzi bionî beyita diyın a. Labelê ina beyit dı zi qusirê aruzi ca geni.

Ma pê yi dest / kerdi mewli / dî nebî

- . - - / - . - - / - . -

Ay hebîbî / ay tebîbî / ay ummî.

- . - - / - . - - / - . -

Fâ/i/lâ/tun / Fâ/i/lâ/tun / Fâ/i/lun

5.3. Qafiyeya Mewlidan

Qafiyeya nuştîyanê klasikan dı, bı zafî dı usuli esti. Ya her beyit benateyê xu dı qafiyeyın a ya zi beyita vêrin benateyê xu dı qafiyeyın a, beyitanê binan dı zi rêzi vêrin xuser i, rêzi diyın zi beyita vêrin dı qafiyê ani meydan. Mewlidi bı terzê mesnewi dı yeni nuştış, usulê mesnewiyan dı her beyit benateyê xu dı qafiyeyın a.

Kıtabê Mela Kamilê Pueği Mewlidê Nebi u kıtabê Mela Mehamedê Muradoni Mewlidê Zazaki, hetê rêzkerdişê qafiyê ra eyni yi. Wırdi mewlidan dı zi her beyit benateyê xu dı qafiyeyın a.

Mewlidê Mela Kamilê Pueği

Pey Allay Mewlid Nebî xwi r' wûneno a

Allah wahar canûn û camîdûn o a

Weqta g' Allay waştî g' mexluq yi vînu b

Pey emri "kûn" 'erd û ezmûn ard meydû b

Allah zat û sifetûn xwi d' yo ten û c

Bê yi çewnê Reb nêken, nêvînenû c

Mewlidê Melamedê Muradoni

Allah, nûme xaliqî mawo 'elîm, a

Hem 'ezîm û hem kerîm û hem rehîm. a

Ma pê yi dest kerdi mewlidî nebî, b

Ay hebîbî, ay tebîbî, ay ummî. b

Hemd û şukr û medh û fexrî tim dewam c

Rebbî ma rî zu'l-celalî bî't-tamam. c

5.4. Muhtewaya Mewlidan

Bı tabloyêko umumi ma eşkeni vaji ki yo mewlidi dı; qısıman vıraştışê kainati, xelqbiyayışê Hz. Ademi, nurê Pêxımberti, bı silsile viyertışê inê nuri, şewa weladeti, mu'cizeyi şewa biyayışê Hz. Pêxımberti, şewa Mirac u du'a ca geni. Tayn mewlidan dı heme inî qısıman ca geni, tayn mewlidan dı zi inê qısıman benî ziyed ya zi benî kêman. Misal tayn mewlidanê Zazaki dı şewa Miraci çin a, tayn mewlidi zi teyna heyatê Pêxımberti ra çend merhelayan nê, hemeyi heyatê Pêxımberti ra behs kenî.

5.4.1. Qısımanê Hemd u Şıkr

Mewlidi Mela Kamilê Pueği u Mela Mehamedê Muradoni, hetî muhtewa ra zaf maneni yobinan. Mewlidi Mela Kamilê Pueği u Mela Mehamedê Muradoni, pê hemd u şıkr destpê kenî. Ino qısıman, wırdi mewlidan dı zi destpêk hesıbiyeno. Hım mewlidê Mela Kamilê Pueği dı hım zi mewlidê Mela Mehamedê Muradoni dı 17 beyitanê vêrinan dı hemd u şıkr ca geno.

Mewlidê Mela Kamilê Pueği

Hemd û şıkr Allay xwi r' dewam kirîn
Şewûn, rûjûn, tım vajîn, ter mekirîn

Bûn' دنیا ra gêyrena tadiyahena
Qey xafîr tu nî'îmetûn bedilnena

Ey Muhammed, ey ti enwaru'l-huda!
Hem sened û mesnedî kurey دنیا!

Mewlidê Mela Mehamedê Muradoni

Hemd û şukr û medh fexrî tim dewam

Rebbî ma rî zu'l-celalî bî't-temam
Yi ma kerdî ummetê Ehmed' hebîb
Ay nebîyî, ay resûlî, ay tebîb
O resûl ku serwerî pîyor enbîya
Dilberî ay ewlîya û esfîya

5.4.2. Qısmê Nurê Pêxımberti u Merheleyi Ino Nuri

Qısmê dıyın dı wırdı mewlıdan dı zi nurê pêxımberti u ino nur Hz. Adem ra heta Hz. Muhammed (s.a.w.) seni ameyo, meyi ra behs beno.

Mewlidê Mela Kamilê Pueği

Va Cibrîl ra: Bigeyr 'erd û ezmûnûn d'
Hem behrûn û şerq û xerbê etrafûn d'
Ûme geyra, behs' Adêm qet çine yo
Dar, kerri pîyor vûn "Muhammed nebî yo".

Adnan a cêr heta g' Ebdullay resû
Vîst û yew babî d' pa doxrû-durust û

Mewlidê Mela Mehamedê Muradoni

Bizûnê ewwelî mexlûqî îlah,
Nurî Peyxamberî ma w' bêîştîbah.

Yi wa ver çine bi mexlûqêk ebed.
Xaliqî ma têna bi; wehîd, ehed.

Xelqî kerdî Ademî babî beşer.
Nûrî Peyxamber' resa yi mu'teber

Beyitan dı zi eseno ki muhtewaya inê qısmı zêcê ya. Labelê ifadekerdışê inê xısusı dı ferq esto. Wırdı mewlıdan dı zi qısmê hemd u şıkr ra pê qısmê vıraştışê kainatı, xelqbiyayışê Hz. Ademî u nurê Pêxımberti Hz. Adem ra heta Hz. Pêxımberti seni ameyo, inan ra behs beno.

Mewlidê Mela Kamilê Pueği dı beyita 18ın ra heta beyita 48ın ino xısus esto. Yani 30 beyitan dı Hz. Adem seni vıraziyo, nurê Pêxımberti seni derc biyo, Hz. Adem ra heta Hz. Pêxımberti ino nur seni yo merhale ra viyerto ra, inê xısusı ca geni.

Mewlidê Mela Mehamedê Muradoni dı zi qısmânê dıyın u hırıyın dı eyni xısus ra behs beno. Inê xısusı zi zê Mewlidê Pueği yi. Mela Muradoni zi Hz. Adem ra geno heta Hz. Pêxımberti, nurê Pêxımberti u merhaleyanê inê nuri ra behs keno. Mela Muradoni goreyê Mela Pueği bınêna hira ca dano ino qısm u 48 beyitan dı inan ra behs keno.

5.4.3. Şewa Biyayışê Hz. Pêxımberti

Mewlıdan dı qısmê hırın dı şewa biyayışê Hz. Pêxımberti ra behs beno. Şewa ki Hz. Pêxımberti ameyo dınya, a şew dı se biyo, çı mu'cizeyi ameyi meydan ineyi zi ca geni.

Mewlidê Mela Kamilê Pueği

Amîne va: Ez teyna menda îtîya
Be cinyûn, cûmêrdûn tersû ez îtîya.

Mi dîy car heb cinî ûmey cayê min
Zaf bedew b', rindiyê yin ruaşn da min.

Emir kerd, Cebrail ra va: Bê îtîya!
Hem mîjdun bid' pêro mexlûqê dınya.

Mela Mehamedê Muradoni

Mijdûnî dîyın yobîni zewq û sefa,
Qey ku yenû dınya Ehmed, Mustefa.

Vûna: Ez têna b'ya weqt' weladetî,
Nê cûmêrd bi nê cinî ay sa'etî.

Mi dî çend cinî ke derg bî zafî-zaf,
Mi va qey yi neslê ay 'Ebdulmenaf.

Ini qısmı mewlıdî maneni yobinan. Mewlidê Mela Kamilê Pueği dı şewa ki Hz. Pêxımberti ameyo dınya, mijdanê ina şew dano heme mexlûqatan. Dıma zi Hz. Amine, a şew çı diyo inan ra behs beno. Ina şew dı Hz. Amine teyna ya, labelê çend cinîyi yeni cayê ay u teyna nêverdeni, dıma zi Hz. Muhammed (s.a.w.) yeno dınya u a şew çı mu'cizeyi ki bi inan ra behs beno.

Mela Mehamedê Muradoni zi hema hema bı eyni xısusan ino qısm nusenno. O zi verco mijdanê biyayışê Hz. Pêxımberti dano. Şewa ki Hz. Amine teyna ya o zi behs keno u cinîyi ki ameyi cayê Hz. Amine nameyê inî cenîyan dano. Peyniya qısmı dı zi wazeno ki her kes selat u selam biyaro.

5.4.4. Qısmê Merheba

Biyayışê Hz. Pêxımberti ra pê, qê ey qısmê selat u selam ca geno. Ino qısm dı him şayi esta u him zi şefa'et waziyeno.

Qısmê merheba, wırdı mewlıdan dı manena yobinan. Wırdı mewlıdan dı zi peyniya beyita vêrin pê kelimeya merheba qêdiyena u dıma zi kelimeya merheba yena verniya beyitan.

Mela Kamilê Pueği

Qêy hîdayêt îns û cin yi g' şeref da
Pey veng berz pîyorin va: Tu r' merheba!

Merheba, ti rehberê her kesûn î
Merheba, ti pîyorê derdûn dermûn î

Merheba, ti eşrefî wir d' dinyûn î
Merheba, ti peyinî pêxmerûn î

Mela Mehamedê Muradoni

Pîyorî 'alem pe ûmeyîş yi bi şa,
Eşq û cezbe ra pîyorin va: Merheba.

Merheba, ey rûh û canî 'alemî.
Merheba, ey derdî eşqî r' melhem î.

Merheba, ey muqteday' rûejî qîyam.
Merheba, peyxamberûn rî ti îmam.

Ino qısm dı westîfanê Hz. Pêxımberti ra zi behs beno. Raybertiyê ey, serwertiyê him ina dınya him zi dınyaya bin, Pêxımberti axirzeman u çıyo bin ra behs beno. Etiya dı wırdı seydayi Hz. Pêxımberti ra şefa'et zi wazeni u qayili ki gunayi inan ef bîbî.

5.4.5. Qısmê Dua

Mewlıdî Mela Kamilê Pueği u Mela Mehamedê Muradoni pê qısmê dua qêdiyeni. Wırdı melayi zi ino qısm dı him qê xu him zi qê umet, Hz. Pêxımberti ra şefa'et wazeni. Ino qısm dı vaciyeno ki insani rehmê Homayi ra omîdê xu nêbirneni u qayili şiyeri cennet u gunayan ra ef bîbî.

Mela Kamilê Pueği

Umîdwarê rehm û îhsanî tu yî
Hem talibî 'ef û xufiranî tu yî

Ya Reb! Ti vînenî, hem eşnawenî
Gunê ma hîsab nêbên, n'ûmaryenî

'Ef bide qey xatirî Muhammedî
Ummetê yi şadan kir cennêt xwi di

Mela Mehamedê Muradoni

Ay resûl î, ay hebîb î, serwer î,
Eşq û hubb' tu benû qelb ra kederî.

Wesfî tu zê miskî dûno buya weş,
Pe vatiş nîqedyeno pê pûnc û şeş.

Mu'cizêy tu zêdey' pîyorê enbîya.
Feyz û nûr gên tu ra pîyorî ewlîya.

Mela Kamilê Pueği qısımê dua dî gunehkariyê insanan ra behs keno u qê inê gunayan Homayî ra ef wazeno. Mela Kamili, Hz. Adem seni nameyê Hz. Muhammedî (s.a.w.) dayo u ef biyo, o zi nameyê Pêximberî dano u qê xatirî Pêximberî ef wazeno. Mela Mehamedê Muradoni zi qısımê dua dî xûsiyetanê Resulî ra behs keno u o zi peyniya qısımî dî ef wazeno. Ino qısım mevlidê Mela Mehamedê Muradoni dî derg o zê mevlidê Mela Kamilê Pueği yi.

6. Netice

Mela Kamilê Pueği u Mela Mehamedê Muradoni, edebiyatê Zazakî ê klasikî dî cayêko muhim depîşeni. Wîrdî seydayî Çoligij i u tedrisatê medresa ra viyerti ra, wîrdin zi melatî kerda u biyî teqawîr. Wextê nuştîşê wîrdî mevlidan zi maneno yobinan. Wezin u qafiyeyî mevlidan zi eynî ya. Hetî qısmanê mevlidan ra, wîrdî mevlidî zaf manenî yobinan. Mevlidê Mela Muradoni yo-dî qısmî derg o zê Mevlidê Pueği yi. Mevlidî bî hemd u şıkrî destpê kenî, bî nurê Pêximbertî dewam kenî; dıma zi şewa weladeti, merheba u dua yeno. Wîrdî seydayan dî ino rêzkerdîş esto, seydayan dî teyna vatiş yani uslub bedlîyeno. Mevlidî Mela Kamilê Pueği u Mela Mehamedê Muradoni, miyanê şarî dî qıymet vînenî u rocanê bîmbarekan dî inê mevlidî waniyeni.

Noti

¹ Ini malumatî yo bî yo Mela Kamilê Pueği ra geriyayî.

Çımeysi

Babîj, Osman Efendi (1933). *Biyîşa Pêximberî*, Şam: Hawar Yayınları.

Babîj, Milla Cima (2009). *Sîyerê Nebî*, İstanbul: Nûbihar Yayınları.

Bekî, Mela Aziz (2015). *Diwon Cebexçurî* (Ed. Murat Varol), İstanbul: Bingöl Üniversitesi Yayınları.

Canşad, Murad (2011). Mevlidê Kirmanckî. www.zazaki.net, (Tarix: 17.11.2016), <http://www.zazaki.net/yazi/mevlid-kirmanck-136.htm>

Çolîg, Bîlal-Feqî (2012). *Mevlidê Peximbêr Qey Tutonê Zazon*, İstanbul: Diwan Yayınları.

Çolîg, Feqî (2016). *Dîwonê Baba Tahirê Uryan'î*. İstanbul: Astun Neşriyat.

Çolîg, Feqî (2016). *Dîwonê İmamê Şafîî*. İstanbul: Astun Neşriyat.

Demir, Mehmet Akif (2017). *Mewlûda Zazakî*, İstanbul: Banga Heq Yayınları.

Hunî, Mela Mehemed Elî (2014). *Mewlid*. İstanbul: Vate Yayınları.

Kavarî, Mela Mehamed (2004). *Dîwanê Muhammedê Kavarî*. Diyarbakır.

Merdimîn, W.K. (2002). Mela Kamilê Puexî ra Şîrî. *Vate-17*, r.69-75.

Merdimîn, W.K. (2002). Werrekîna İnî Melay Mumtazî Bîümênî Yew Ca. *Vate-18*, r.82-94.

Merdimîn, W.K., Celalî, N. (2003). Ez Ina Zê Yew Mûsibetêk Vînenî. *Vate-21*, r.4-17.

Muradan, Mela Mehemed (2003). Mevlidî Zazakî. *Vate-19*, r.18-32.

Muşekî, Mela Abdulqadir (2016). Mevlidê Nebî. *Vir-2*, r. 7-30.

Özel, Ahmet (2004). Mevlid. *DİA*, 29, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Pala, İskender (1999). *Ansiklopedik Divan Şîrî Sözlüğü*, İstanbul: Ötüken Yayınları.

Puexî, Mela Kamil (2003). *Mewludî Nebî*, İstanbul.

Puexî, Mela Kamil (2003). Mevlidî Nebî. *Vate-19*, r.76-82.

Xasî, Mela Ehmed (1899). *Mewlid-i Nebiyyî El-Qureyşî*. Diyarbakır: Litografya Matbaası.